

A "FELEZÉSI IDŐ" MAI ÉRTÉKE
A FÖLDRAJZTUDOMÁNYI FOLYÓIRATIRODALOM
HIVATKOZÁS-ÁLLOMÁNYÁBAN

Száva-Kováts Endre

Előző tanulmányában /1/ szerző az un. "felezési idő" mai szám-
szerű értékét vizsgálta a természettudományi folyóiratirodalom hivat-
kozás-állományában, egy 46 kiválasztott folyóiratsból álló minta kere-
tei között. A folyóiratonként, tudományáganként és tudomány/csoport/-
onként megállapított "felezési idő" értékek igen nagy mértékű, nem
egyértelmű és nehezen értelmezhető szóródást mutattak; a szóródás még
egyetlen tudománycsoporton, illetve egyetlen tudományon belül is meg-
lepően nagy terjedelműnek mutatkozott.

A szóródás közelebbi, de még mindig csak extenzív vizsgálata ér-
dekében szerző már akkor úgy vélte, hogy legalább egyetlen pontban
tárgítani kell másodlagos mintavétellel az eredeti vizsgálati minta
viszonylag még mindig igen szűk kereteit: el kell végezni legalább
egyetlen tudomány nagyobb folyóiratállományának hivatkozás-anyagára
nézve az eredetivel azonos vizsgálatot és elemzést. Ezt a másodlagos
vizsgálatot szerző az elsődleges elemzés által szélsőségesen magas
"felezési idő" értékekkel jellemzett litoszférikus tudománycsoportban
elhelyezkedő, és az egész elsődleges vizsgálat abszolút "avulási"
maximumait szolgáltató geomorfológiával kapcsolatosan kívánta elvé-
gezni; és mivel a geomorfológia ma nem geológiai, hanem geográfiai
tudomány/ág/, szerző kénytelen volt a másodlagos vizsgálatot a tudo-
mányos geográfia, a földrajztudomány folyóirataira kiterjeszteni.

Szerző tisztában volt azzal és előre jelezte, hogy a "geográfi-
át" egyetlen tudományként kezelve és a vizsgálat körébe így bevonva,
tullepi a természettudományok határát. A különböző "földrajzi" tudo-
mányágak ugyanis a geográfiai szintézis megalkotása érdekében egy-
részt természeti, másrészt emberi /gazdasági-társadalmi-kulturális/
jelenségeket, sőt ezek helyhez kötött összeszövődését vizsgálják a
térbeliség, a térbeli változások szempontjából. A "földrajzi tudomány-
ágak" ennek és a marxista tudományelmélet többségi álláspontjának meg-
felelően nem is egyesülhetnek egységes tudománnyá: ez elméleti állás-
pont szerint az egységes "egyetemes" földrajztudomány eszméje "polgá-
ri", nem-marxista, áltudományos idea.

Távol tartva itt magunkat a "földrajztudomány" kétségbevitelt egységének tudományelméleti és -rendszeri problémájától, informatikai szempontból le kell szögeznünk, hogy a földrajztudományi folyóiratok döntő többsége a tudomány-igényű geográfia évszázados eszményének megfelelően és tényleges történeti fejlődésének eredményeképpen ma is "egyetemes földrajzi" jellegű és tartalmu. Ez elsősorban /de nem kizárólagosan/ úgy értendő, hogy a modern földrajztudományi folyóiratok döntő többsége /elméleti-módszertani cikkeken kívül/ "természetföldrajzi" és "emberföldrajzi" /2/ tanulmányokat egyaránt közöl.

Léteznek természetesen speciális, ágazati /vagy: tudománycsoport- / profilu folyóiratok is /3/, sőt: nem csupán csak "természetföldrajzi", hanem ezen belül mondjuk csak "geomorfológiai" tartalommal; vagy: nem csupán csak "emberföldrajzi", hanem ezen belül mondjuk csak "gazdaságföldrajzi" közleményekkel. De már a regionális jellegű /egy-egy földrajzi vagy történeti-földrajzi területegység tudományos földrajzi kutatásának eredményeit közlő/ folyóiratok ismét csak "egyetemes földrajzi" tartalmuk: a területegységre vonatkozóan "természetföldrajzi" és "emberföldrajzi" tárgy-tartalmu dolgozatokat egyaránt közölnek.

Szerző úgy véli, hogy mivel jelzett végcélja /4/ nem annyira a "felezési idő" mint informatikai /"avulási"/ mutatószám konkrét szám-szerű, hanem inkább tartalmi értékének a megállapítása, illetve ellenőrzése, a természettudományok területének a "földrajztudományi" folyóiratok hivatkozás-állományának feldolgozásával való részbeni elhagyása nem hiba, és nem mellékvágány. Így ugyanis már ebben a korai vizsgálati lépésben is lehetőség nyílik egy elméletileg kézenfekvő feltevésnek a korlátozott hatókörű ellenőrzésére és szűk érvényességű megítélésére. Ez a feltevés úgy szól, hogy az emberi /történeti-gondolati/ tudományok közleményeinek elavulása a tartalmazott eredmények és az azokat eredményező kutatás elvileg eltérő jellege következtében elvileg /és gyakorlatilag is/ sokkal lassabb /kell legyen/, mint a természet tudományi közleményeké. A feltevést alátámasztó okfejtésnek itt most nincs helye, de jelezhetjük azt egyetlen érvek, mint szélsőséges példának a felidézésével: a természettudományok területén elenyészően kevés a 17. századot megelőző korból származó élő és ható tudományos eredmény, míg a gondolati tudományok területén még évezredek eredmények mai hatása is kétségtelen /5/. A szóbanforgó feltevés helyességének természetesen nem az eldöntése, hanem csupán az első próbája várható egy olyan vizsgálatból, amely ebből a szempontból azonos módszerrel veszi szemügyre két egészen közelálló: bizonyos természeti és emberi/-társadalmi/ jelenségeknek egyaránt a geografikumát tárgyaló tudományág-csoport szakirodalmának hivatkozás-állományát.

A másodlagos mintavétellel szerző 50 földrajztudományi folyóirat 1969. évi anyagának hivatkozás-állományát dolgozta fel és értékelte. A folyóiratok kiválasztása a következő szempontok, illetve kívánalmak figyelembevételével történt:

- a folyóiratok tudományos ismeretközlést szolgáló /"földrajztudományi"/ információ-hordozók legyenek;
- a folyóiratok a BRADFORD-féle szóródási törvényre való tekintettel legalább elvileg tiszta profiluak: csak "földrajztudományi" tárgykörűek legyenek /6/;

• a folyóiratok között legyen képviselve mindhárom alaptípus: az "egyetemes", az "ágazati" és a "regionális" profilu folyóirat;

• a folyóiratok között szerepeljenek mind nagy multu, mind egészen fiatal, néhány éves publikációs életkoru folyóiratok;

• a folyóiratok között szerepeljenek "nemzetközi" jellegű folyóiratok is;

• a folyóiratok világrészenkénti és államonkénti megoszlása legalább nagyjából tükrözze a tudományos földrajzi kutatás, nyelvi megoszlása pedig a földrajztudományi információ-áramlás mai tényleges szerkezetét, illetve súlyeloszlását /7/.

A szempontok érvényesítése, a kívánalmak realizálása során szerző számos esetben került nehéz helyzetbe és kényszerült kompromisszumra /8/. A megvizsgált hivatkozás-állomány forrását: a kiválasztott és feldolgozott folyóiratok címét /9/ és kiadási helyét /10/, valamint a folyóirat-kötetek, és kötetszámozás hiányában a -füzetek számát az I.számú táblázat tartalmazza, "egyetemes földrajztudományi" és "ágazati földrajztudományi" csoportosításban /11/.

I. számú táblázat:A HIVATKOZÁS-ÁLLOMÁNY FORRÁSA

A FELDOLGOZOTT 1969. ÉVI FÖLDRAJZTUDOMÁNYI FOLYÓIRATOK			
Jele	C i m e	Kiadási helye	Évfolyam-, kötet- ill. füzetszáma
<u>/A/ Egyetemes földrajztudományi folyóiratok</u>			
ANN GÉO	Annales de Géographie	Paris	78.
A A A G	Annals of the Association of American Geographers	Washington	59.
B E G	Boletín de Estudios Geográficos	Mendoza	16.
B S G I	Bolletino della Società Geo- grafica Italiana	Roma	106.
B S B É G	Bulletin de la Société Belge d' Études Géographiques / Tijd- schrift van de Belgische Ver- eniging voor Aardrijkskundige Studies	Gand/Gent	38.

B A G F	Bulletin de l'Association de Géographes Français	Paris	Nos. 368-376
B G S I	Bulletin of the Geographical Survey Institute	Tokyo	14.,15:1
C G Q	Cahiers de Géographie de Québec	Québec	13.
ERDE	Die Erde	Berlin/W.	100.
ERDKUNDE	Erdkunde	Bonn	23.
EST GEO	Estudios Geograficos	Madrid	30.
FINIST	Finisterra	Lisboa	4.
FOLD ÉRT	Földrajzi Értesítő	Budapest	18.
GEO CAS	Geografický Časopis	Bratislava	21.
GEO TIJD	Geografisch Tijdschrift	Bilthoven	NR 3.,/93/
GEO TIDS	Geografisk Tidsskrift	København	68.
GEO HELV	Geographica Helvetica	Zürich	24.
G R I	Geographical Review of India	Calcutta	31.
GEO RUND	Geographische Rundschau	Braunschweig	21.
GEO ZEIT	Geographische Zeitschrift	Wiesbaden	57.
GEOGRAPHY	Geography	Sheffield	54.
IAN SZG	Izvestija Akademii Nauk SZSZSZR, Szerija geograficeszkaja	Moszkva	/19./
I V G O	Izvestija Vseszojuznogo Geograficeszkogo Obscsesztva	Leningrad	101.
R G M	La Revue de Géographie de Montréal	Montréal	23.
M Ü G G	Mitteilungen der Österreichischen Geographischen Gesellschaft	Wien	111.
N Z G	New Zealand Geographer	Christchurch	25.
NOROIS	Norois	Poitiers	16.
N G T	Norsk Geografisk Tidsskrift	Oslo	23.
P G M	Petermanns Geographische Mitteilungen	Gotha/ /Leipzig	113.
PRZ GEO	Przegląd Geograficzny	Warszawa	41.
REG BAS	Regio Basiliensis	Basel/Bâle	10.
R G A	Revue de Géographie Alpine	Grenoble	57.
R G M	Revue de Géographie du Maroc	Rabat	/19./
R G I	Rivista Geografica Italiana	Firenze	76.
TERRA	Terra	Helsinki	81.
CAN GEOG	The Canadian Geographer / Le Géographe Canadien	Toronto	13.

GEO J	The Geographical Journal	London	135.
GEO R	The Geographical Review	New York	59.
PROF GEOG	The Professional Geographer	Washington	21.
S G M	The Scottish Geographical Magazine	Edinburgh	85.
VMU SZG	Vesztnik Moszkovszkogo Univerziteti, Szerija V, Geografija	Moszkva	--

/B/ Ágazati földrajztudományi folyóiratok/Ba/ Elméleti földrajztudomány

GEO ANAL	Geographical Analysis	Columbus	1.
----------	-----------------------	----------	----

/Bb/ Természetföldrajz

GEO ANN-A	Geografiska Annaler "A"	Stockholm	51.
NOT GEOM	Notícia Geomorfológica	Campinas	9.
R GM D	Revue de Géomorphologie Dynamique	Paris	19.
ZEIT GEOM	Zeitschrift für Geomorphologie / Annals of Geomorphology / Annales de Géomorphologie	Berlin/ Stuttgart	NF.13.

/Bc/ Emberföldrajz/Társadalomföldrajz/Gazdaságföldrajz

ECON GEO	Economic Geography	Worcester	45.
GEO ANN-B	Geografiska Annaler "B"	Stockholm	51.
KULTURG	Kulturgeografi	Århus	21.
T E S G	Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie	Rotterdam	60.
Z W A S	Zeitschrift für Wirtschaftsgeographie, Angewandte- und Sozial-Geographie	Hagen	13.

A feldolgozott folyóiratok nyelv szerinti csoportosítása a több nyelvű folyóiratok /12/ jelentékeny aránya miatt egyrészt pontosan nem lehetséges, másrészt félrevezető lenne. A II. számú táblázat ezért csupán a folyóiratok publikációs illetőségéről tájékoztat államok és kontinensek szerinti csoportosításban.

A kiválasztott és mintának tekintett folyóiratállomány megoszlása a fent elmondottakat figyelembe véve végeredményben reprezentánsnak mondható. Egyrészt kétségtelen ugyanis, hogy az európai és észak-amerikai folyóiratok még mindig ilyen mértékben dominálnak a földrajztudomány információ-áramlásában, másrészt ennek a domináns anyagnak a belső szerkezete a négy európai kommunikációs világnyelv szempontjából kiegyensúlyozottnak mondható /13/. A mintában a mai információ-

II. számú táblázat:

A FELDOLGOZOTT FOLYÓIRATOK MEGOSZLÁSA

A KIADÁS HELYE SZERINT

jele	Az állam megnevezése	A kontinens	A folyóira- tok száma
FR	Franciaország		5
NSZK	Német Szövetségi Köztársaság		5
NB	Nagy-Britannia		3
D	Dánia		2
H	Hollandia		2
O	Olaszország		2
S	Svájc		2
A	Ausztria		1
B	Belgium		1
FI	Finnország		1
N	Norvégia		1
NYB	Nyugat-Berlin		1
P	Portugália		1
SP	Spanyolország		1
SV	Svédország		1
SZU	Szovjetunió		3
CS	Csehszlovákia		1
L	Lengyelország		1
M	Magyarország		1
NDK	Német Demokratikus Köztársaság		1
EURÓPA			36
AEÁ	Amerikai Egyesült Államok		5
K	Kanada		3
AR	Argentína		1
BR	Brazília		1
AMERIKA			10
MAR	Marokkó		1
AFRIKA			1
I	India		1
J	Japán		1
ÁZSIA			2
ÚZ	Új-Zéland		1
AUSZTRÁLIA			1
-----			-----
ÖSSZESEN			50
-----			-----

áramlás jellemző nyelvi viszonyait tekintve egyedül a német és német nyelvű folyóiratoknak az átlagost meghaladó súlya tűnik fel, ezt azonban a tudományos földrajz sajátos fejlődéstörténete kellően indokolja. Az is megállapítható, hogy a mai vezető folyóiratok döntő többsége szerepel a mintában: még pedig mind a több mint száz éves multu "patinás" folyóiratok, mind a második világháború után megindított "modern" folyóiratok - sőt még az éppen 1969-ben megindított, alcíme szerint "elméleti földrajztudományi" /valójában azonban a modern kvantitativ elemző módszert a geográfiába bevezető, a földrajztudományt "matematizáló" legújabb áramlatot képviselő/ folyóirat, az Egyesült Államokban megjelenő GEOGRAPHICAL ANALYSIS /An International Journal of Theoretical Geography/ is.

Az előzőekben meghatározott és jellemzett, mintának tekintett folyóiratállomány datált és értékelt hivatkozás-állománya 27.416 tételből áll; ezt a hivatkozás-állományt szerző folyóiratanként, valamint a tudományág-csoportok és a publikációs illetőség szerint megalkotott folyóirat-csoportonként vizsgálta.

A publikációs illetőség - jelen esetben: az államok - szerint megalkotott folyóirat-csoportok olyan új vizsgálati szempont érvényesítését jelentik, amely az első pillanatban merőben formálisnak tűnhetik, és amelynek elvi relevanciája elméleti indokolást igényel. Ennek az indokolásnak itt most nincs helye; és ezért helyette csak arra mutatunk rá, hogy ez a formálisnak tűnő csoportosítás választ adhat egy másik elméleti feltevés helytállóságának kérdésére: mutatkozik-e összefüggés az "avulási mutatószámok" értéke és a folyóiratok egy-egy államban kialakult és szokásos szerkesztési módja között - beleértve a szerkesztési mód fogalmába a publikáló szerzőknek a szerkesztőség által befolyásolt hivatkozási módszerét is. E közlemény szerzője ugyanis gyakorlati tapasztalatok és a mai folyóiratirodalomról szerzett ismeretei alapján hajlik arra az előzetes feltevésre, hogy ilyen összefüggés létezik.* Ez természetesen nem zárja ki azt, sőt valószínűsíti, hogy kontinens-méretű vagy tudományos életük fejlettsége következtében népes folyóirat-állománnyal rendelkező államokban egy tudományon belül a hasonló elvek /sőt: modellek/ szerint szerkesztett, és ezért hasonló hivatkozás-állományú folyóiratok esetleg több /al-/csoportja alakuljon ki, és egy-egy ilyen másodlagos folyóirat-csoport "avulási mutatószámai" megfeleljenek a hasonló szerkesztési elvek szerint készülő más állambeli folyóirat(ok)/ hivatkozás-állományában jelentkező "avulási mutatószám" értékeknek /14/. Az első feltevéshez hasonlóan, jelen vizsgálatról még nem várható e második feltevés helyességének eldöntése, illetve bizonyítása vagy cáfolása sem, csupán a feltevés helytálló voltára vagy alaptalanságára utaló tendenciák meglétének vagy hiányának a kimutatása.

A szerző előző vizsgálatával, illetve elemzésével egyébként megegyező, tehát csupán az első megközelítést jelentő: a tényeket és a tendenciákat kimutató, de az okokra a legtöbbször egyértelműen még rá nem világító elsődleges statisztikai elemzés eredményeképpen nyert mutatószámokat a III. számú táblázat tünteti fel. /A táblázatot lásd a tanulmány végén: p.716-718./

* Az "összefüggés" természetesen csak egyoldalu függőviszony lehet.

Az elsődleges mutatószámok elemzése a következő eredmények megállapítását teszi lehetővé:

=A= Mind a hivatkozás-állomány "felezési idejének", mind "átlagos életkorának" a földrajztudományi folyóiratirodalomban mért mai tényleges értékei ellentmondanak a néhány év alatt elavuló felsőfokú ismeretanyagról, illetve szakirodalomról vallott mai divatos nézeteknek.

=B= A földrajztudományi folyóiratirodalom hivatkozás-állományának "avulási mutatószámai" megerősítik az előző vizsgálatnak a POPILOV-féle "c-faktor" irrealitását kimondó eredményét.

=C= A földrajztudományi folyóiratirodalom hivatkozás-állományának mind átlagos "felezési ideje", mind "átlagos életkora" jelentősen meghaladja /6,94 és 10,17 évvel, illetve 63,6 és 111,8%-kal/ e mutatószámoknak a természettudományi folyóiratok hivatkozás-állományában mért átlagos értékeit.

=D= A természettudományi folyóiratirodalom előzetesen vizsgált minta-állományában a "geomorfológiát" képviselő egyetlen folyóirat hivatkozás-állományának "avulási mutatószámai" /az akkori minta maximumai/ lényegében helyesen képviselték a geomorfológiai folyóiratirodalom hivatkozás-állományának viszonyait - annak ellenére, hogy a mintavétel esetlegessége következtében az akkor reprezentánsként választott nemzetközi jellegű geomorfológiai folyóirat /ZEITSCHRIFT FÜR GEOMORPHOLOGIE.../ "avulási mutatószámainak" értéke meghaladja a "geomorfológiát" most képviselő 3 folyóirat "avulási mutatószámainak" átlagos értékeit, sőt a "geomorfológiát" magába foglaló, tágabb körű "természetföldrajz" átlagos értékeit is /15/. A három geomorfológiai folyóirat most jelentkező átlagos "avulási mutatószámai" azonban egyértelműen magasabbak /0,82 és 1,59 évvel, illetve 18,0 és 27,1%-kal/, mint a "litoszfera tudományai"-nak az előző vizsgálat által megállapított átlagos "avulási mutatószámai".*

=E= A földrajztudományi folyóiratirodalom hivatkozás-állományában az "avulási mutatószámok" szóródásának terjedelme többszörösen meghaladja az előző vizsgálat által a természettudományi folyóiratirodalom hivatkozás-állományában talált szóródás /akkor ott "igen nagy"-nak minősített/ terjedelmét. Míg a természettudományokban mért átlagos "range" 7,37 és 11,80 év /vagyis az átlagos avulási mutatószámok 153,2 és 134,2%-a/, addig a földrajztudomány/ok/-ban mért átlagos "range" 18,76 és 47,96 év /vagyis a jóval magasabb átlagos avulási mutatószámok 238,4 és 257,6%-a/, és a természettudományokban mért "range" 254,5 illetve 406,4%-a!/. Különösen a hivatkozás-állomány "átlagos életkorát" jellemző értékek szóródásának hatalmas terjedelme /52,80 - 4,84 = 47,96 év! / feltűnő /16/.

* Meg kell itt jegyeznünk, hogy az informatika avulási elmélete szigorúan véve csak a "felezési időt" tekinti "avulási mutatószámmak"; ebből a szempontból tekintve tehát az "átlagos életkor" csupán szerző ellenőrző és elemző mutatószáma.

=F= A földrajztudományi "avulási mutatószámok" szélsőségesen nagy mértékű szóródását kétségtelenül az "egyetemes földrajztudományi" folyóiratok hivatkozás-állományának szélsőségesen heterogén természete okozza. Az elemzés ugyanis feltárta, hogy az "ágazati földrajztudományi", és különösen az egyes "ágazati" /tehát: a "természettudományi" és az "emberföldrajzi"/ folyóiratok hivatkozás-állománya az "avulási mutatószámok" szóródásának terjedelme szempontjából sokkal egységesebb, és viszonyai nem csupán ebből a szempontból, de még az "avulási mutatószámok" értékeinek szempontjából is lényegében megfelelnek a természettudományi folyóiratirodalom hivatkozás-állományát egészében jellemző, illetve a "földi természet tudományai"-nak folyóiratirodalomát jellemző szóródási és érték-viszonyoknak.- Az "egyetemes földrajztudományi" folyóiratok hivatkozás-állományának heterogenitása olyan tény, amelynek okát az elsődleges elemzés nem tudja feltárni; ennek érdekében mélyebb elemzés szükséges.

=G= A földrajztudományi folyóiratok hivatkozás-állományának sem a folyóiratokként mért "felezési ideje", sem a folyóiratokként súlyozott "átlagos életkorai", valamint ezeknek az értékeknek a szóródása nem mutat összefüggést sem a folyóiratok átlagos közlemény-nagyságával, sem a közlemények hivatkozás-állományának átlagos terjedelmével. Az "avulási mutatószámok" értéke és az értékek szóródása nem függ továbbá a folyóiratok publikációs életkorától sem.

=H= Határozott és egyértelmű összefüggés mutatkozik azonban az "avulási mutatószámok" értéke, illetve szóródása és a folyóiratok publikációs illetősége között, érteve utóbbin az ugyanazon államban való kiadás tényét. Az ebből a szempontból megítélhető mennyiségű európai és amerikai "egyetemes földrajztudományi" folyóirat tömegéből kiemelt francia, angol, nyugatnémet, szovjet, olasz, svájci, Egyesült Államok-beli és kanadai folyóirat-csoportok hivatkozás-állománya a vizsgálat szempontjából sokkal homogénebb, mint a többi, különböző államokban megjelenő európai és amerikai folyóirat heterogén csoportjának hivatkozás-állománya: az ugyanazon államban megjelenő folyóiratok csoportjaiban az "avulási mutatószámok" szóródásának terjedelme csak törédeke a különböző államokban megjelenő többi európai és amerikai "egyetemes földrajztudományi" folyóirat csoportjában mért szóródás-terjedelemnek. Különösen feltűnő a kanadai, a svájci, az olasz és a szovjet folyóiratok hivatkozás-állományának homogén volta, bár lehetséges, hogy e kis létszámú folyóirat-csoportok esetében tulajdonképpen az állami folyóirat-csoporton belüli alcsoporthoz van szó. A jelzett összefüggés a IV. számú táblázat adatai szerint akkor is mutatkozik, ha a publikációs illetőség államiságát a csoportosítás első kritériumává emeljük, ha tehát összevonnuk az ugyanazon államban megjelenő "egyetemes" és "ágazati" földrajztudományi folyóiratokat. /A IV.számú táblázatot lásd a tanulmány végén: p.719-721./ Az ugyanazon államban való publikáltság, illetve szerkesztettség tényének egyértelműen homogenizáló hatása és e hatásnak a folyóirat-profilok hatása feletti dominanciája arra mutat, hogy szerző második elméleti feltevése legalábbis mint munkahipotézis helytálló. A viszonylag szűk körű vizsgálati anyagban erős tendenciák utalnak arra, hogy egy ilyen szempontu tágabb körű vizsgálat magát a jelenséget is ki tudja majd mutatni, annak belső szerkezetével együtt /17/.

=I= A földrajztudományi folyóiratok hivatkozás-állományának folyóiratoként mért "felezési ideje" nem kötődik sem szorosan, sem egyértelműen a folyóiratoként súlyozott "átlagos életkor fele" idejéhez, bár általában rövidebb utóbbinál. Ez az utóbbi tendencia ellentétes az előző vizsgálat által a természettudományi folyóiratirodalomban talált tendenciával. Ez a körülmény megegerősíti szerző előző tanulmányának =E= pontjában /18/ kifejtett véleményét, amely szerint elkerülhetetlen a "felezési idő" és az "átlagos életkor" mint mutatószámok kapcsolatának, mindenekelőtt pedig magának a "felezési idő"-nek mint kvantifikációs/statisztikai mutatószámnak a mélyebb elemzése.

=J= A bizonyos természeti, illetve emberi-társadalmi jelenségek geográfikumát vizsgáló földrajztudományi ágazatok szakirodalmának csak egy szűk köre: 4 természetföldrajzi és 5 emberföldrajzi folyóirat hivatkozás-állományának "avulási mutatószámaira" kiterjedő vizsgálat az elemzés során nem talált olyan, statisztikailag kimutatható tendenciát, amely megegerősítené szerző első elméleti feltevését. A két hivatkozás-állomány mutatószámai nem a feltevésnek megfelelően különböznek egymástól: míg az "átlagos életkorok" csoportátlagai egyáltalán nem mutatnak szignifikáns különbséget /az eltérés csupán 0,13 év, vagyis kevesebb mint 1%, addig a "felezési idő" csoportátlagainak relative igen jelentékeny, 2,29 éves különbsége a feltételezett ellentétes értelmű. De ellentétes a mutatószámok átlagos eltéréseinek ez az utóbbi tendenciája a szerző előző tanulmányának =F= pontjában /19/ vizsgálati eredményként regisztrált, és a százötvenezer tételt meghaladó kiterjedt és átfogó természettudományi hivatkozás-állományban egyértelműen mutatkozó általános tendenciával is, amely szerint a "mutatószámok értéke ... az élettelen természeti mozgásformák tudományaitól az élő természet mozgásformáinak tudományai felé közelede ... erősen növekszik" - mert ennek értelmében a mutatószámok érték-különbségének szerző most kinyilvánított első feltevésének megfelelően kellene mutatkoznia. - A kétségtelenül csekély vizsgálati anyag elégtelenségén és a szoros tudomány/ág/i kapcsolaton kívül szerző itt most csak két tényre kívánja felhívni a figyelmet. Az első az a hatalmas, és mind szerző mostani első elméleti feltevésének, mind az előző természettudományi elemzésben kimutatott általános tendenciának megfelelő értelmű érték-különbség, amely az ágazati átlagértékekben szignifikáns különbséget nem mutató "átlagos életkor" mutatószámainak az ágazati csoportokon belül mérhető szóródás-terjedelme között mutatkozik: a különbség 8,54 év, illetve 217,8%! A másik az a tény, hogy az "avulási mutatószámoknak" e tanulmány =C= pontjában vizsgálati eredményként rögzített, a "földrajztudományi" hivatkozás-állomány egészére jellemző és a természettudományi hivatkozás-állomány átlagos értékeivel szemben mutatkozó jelentős értéknövekedése megfelel mind a természettudományi hivatkozás-állományban talált fenthivatkozott általános tendenciának, mind pedig szerző be nem bizonyosodott első elméleti feltevésének.

Összefoglalóan azt kell tehát megállapítani, hogy az első elméleti feltevés helytállóságának problémáját a választott vizsgálati anyag és annak első megközelítését jelentő: folyóirat-szinten végzett tudományági elemzése nem tudta megoldani. Az elemzés ambivalens eredményei alapján még az sem dönthető el, hogy e sikertelenség oka a választott vizsgálati anyag vagy az alkalmazott módszer természetében keresendő, vagy esetleg mindkettő alkalmatlan. Végül annak lehetőség-

ge sem zárható ki, hogy az "egyetemes földrajztudományi" folyóiratok hatalmas mutatószám-szóródást felmutató heterogén csoportjában egy mélyebbre hatoló elemzés rábukkanna a feltevésnek megfelelő tendenciára - sőt még annak a lehetősége sem zárható ki teljesen, hogy a publikáló szerzők mai hivatkozási gyakorlata eleve nem teszi lehetővé egy bizonyos határon túl az "avulási mutatószámok" növekedését /20/.

Az elméleti feltevés helytállóságának eldöntésére két egyenes ut nyílik: az extenzív ut az emberi tudományok folyóiratirodalmának a természettudományi folyóiratirodalomhoz hasonlóan elvégzendő átfó-gó vizsgálata felé, az intenzív ut az "egyetemes földrajztudományi" folyóiratok hivatkozás-állományának a közlemények szintjén elvégzen-dő elemzése felé vezet.

Az első ut mellékvágányt jelentene szerző eredetileg kitűzött célja, az informatika "avulási mutatószámainak" tartalmi-érdemi felülvizsgálata szempontjából; a másik uton elvégzendő feladat teljes körű megoldása túl van egyetlen kutató terhelhetőségének ésszerű határan.

Szerző ezért harmadik utat választ: az elsődleges elemzés által feltárt extremitásokat fogja nem teljeskörűen, de az egyes közlemé-nyek szintjéig lehatolva mélyebb elemzés tárgyává tenni. Szerző bi-zik az elvileg nem kizárható lehetőségben, hogy ezen az uton haladva általánosítható eredményekhez fog jutni.

Előzőleg azonban el kell végezze az előző tanulmányában meghatá-rozott feladatot: be kell fejezze az "avulási mutatószámok" makro-szinten elkezdett vizsgálatát.

III. számú táblázat:

FOLDRAJZTUDOMÁNYI FOLYÓIRATOK DATÁLT HIVATKOZÁS-ÁLLOMÁNYÁNAK JELLEMZŐ ADATAI

Rovat- és jelmagyaraztat.

1. rovat:	A folyóirat jellege és tárgyköre.				
2. rovat:	Az állam jele, amelyben a folyóirat megjelenik. /Feloldása a II. számú táblázatban./ A kontinensek.				
3. rovat:	A folyóirat jele. /Feloldása az I. számú táblázatban./				
4. rovat:	A folyóirat feldolgozott évfolyamának, illetve kötetének, vagy füzetének a száma.				
5. rovat:	A folyóirat datált hivatkozás-állományának terjedelme:	h	h	a datált hivatkozásek száma	
6. rovat:	A folyóirat közleményeinek átlagos terjedelme:	$\frac{P}{k}$		p = pagina	
7. rovat:	A közlemények datált hivatkozás-állományának átlagos terjedelme:	$\frac{h}{k}$		k = közlemény	
8. rovat:	A folyóirat datált hivatkozás-állományának ún. "felelési ideje":	FI			
9. rovat:	A "felelési idők" folyóiratcsoporton belüli szóródásának terjedelme:	R _{FI}	R	"range"	
10. rovat:	A folyóirat datált hivatkozás-állományának súlyozott "átlagos életkora":	AE			
11. rovat:	Az "átlagos életkorok" folyóiratcsoporton belüli szóródásának terjedelme:	RAE			
12. rovat:	A datált hivatkozás-állomány "felelési idejének" és a "POPILOV-féle felelési időnek" a százalékos eltérése:	INDEX ₁	FI _p	"POPILOV-féle felelési idő" /2,5 év/	
13. rovat:	A datált hivatkozás-állomány "felelési idejének" és az "átlagos életkor felének" a százalékos eltérése:	INDEX ₂			

$$INDEX_1 = \left(\frac{FI \times 100}{FI_p} \right) - 100$$

$$INDEX_2 = \left(\frac{FI \times 100}{\frac{AE}{2}} \right) - 100$$

			INDEX_1				INDEX_2																																													
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.																																								
			h				p/k				h/k				FI				R FI				AE				RAE				INDEX_1				INDEX_2																	
			db				db				db				dv				dv				dv				dv				%				%																	
<u>EGYPTENES</u>													FR				ANN GEO				512				9,4				9,1				5,35				16,12				+ 114,0				- 33,6							
													R G A				349				17,0				8,3				5,38				14,78				+ 115,2				- 27,2											
													B A G F				216				11,4				10,8				6,14				26,31				+ 145,6				- 53,3											
													NOROIS				522				10,9				10,2				2,56				15,59				+ 2,4				- 67,2											
													1.599												3,58				11,53								+ 94,4				- 46,6											
													NB				GEO J				605				7,6				16,8				11,38				52,80				+ 355,2				- 56,9							
													S G M				371				8,5				17,7				14,58				27,55				+ 483,2				+ 5,8											
													GEOGRAPHY				54.				286				7,5				6,4				3,32				10,80				+ 32,8				- 38,5							
													1.262												9,76				42,00								+ 290,4				- 35,7											
													NSZK				GEO ZEIT				57.				13,0				25,9				9,92				15,67				+ 296,8				+ 26,6							
													ERDKUNDE				23.				1,131				8,8				37,7				11,70				23,12				+ 121,2				- 15,3							
													GEO RUND				21.				1.098				5,2				13,6				6,04				12,47				+ 141,5				- 3,1							
													2.669												9,22				10,65								+ 268,8				+ 7,8											
													SZU				I V G O				966				5,4				11,8				7,27				18,51				+ 190,8				- 21,4							
													IAN SZC				/19./				1.328				6,1				10,1				5,53				13,06				+ 121,2				- 15,3							
													VMU SZC				--				690				4,5				5,0				6,46				11,88				+ 158,4				+ 8,8							
													2.984												6,42				1,74				14,48				6,63				+ 156,8				- 11,3							
													O				B S G I				534				10,9				11,6				9,50				23,84				+ 280,0				- 20,3							
													R G I				76.				482				5,4				7,9				7,04				22,64				+ 181,6				- 37,8							
													1.016												8,27				2,46				23,24				1,20				+ 230,8				- 28,8							
													S				GEO HELV				296				5,0				7,8				6,91				16,51				+ 176,4				- 16,3							
													REG BAS				10.				229				19,4				17,6				7,62				20,26				+ 204,8				- 24,8							
													525												7,27				0,71				18,39				3,75				+ 190,8				- 20,9							
													NDK				P G M				560				6,4				15,6				6,30				22,84				+ 152,0				- 44,8							
													A				M U G G				387				5,8				12,5				3,94				16,48				+ 57,6				- 52,2							
													NYB				ERDE				945				16,8				49,7				16,91				32,68				+ 576,4				+ 3,5							
													H				GEO TIJD				/93./				587				4,8				8,5				3,76				11,42				+ 50,4				- 34,2			
													FI				TERRA				81.				4,7				7,1				5,00				17,79				+ 136,0				- 33,7							
													D				GEO TIDS				97				30,0				16,2				15,50				23,42				+ 520,0				+ 32,4							
													L				PRZ GEO				41.				11,5				14,9				5,40				11,76				+ 116,0				- 8,2							
													B				S B E G				38.				20,2				14,1				4,94				12,91				+ 97,6				- 23,5							
													SP				EST GEO				30.				37,3				42,3				20,93				40,45				+ 737,2				+ 8,3							
													N				N G T				346				7,0				15,0				11,67				25,45				+ 366,8				- 16,5							
													CS				GEO CAS				21.				8,5				21,5				7,12				12,22				+ 184,8				+ 17,8							
													M				FOLD ERT				18.				946				11,2				24,9				8,02				+ 220,8				- 2,8							
													P				FINIST				4.				153				17,9				10,2				10,30				+ 312,0				- 8,0							
													6.525												9,28				17,17				20,17				29,03				+ 271,2											

IV. számú táblázat

UGYANAZON ÁLLAMBAN MEGJELENŐ DE KÖLNBÖZŐ PROFILÚ FÖLDRAJZTUDOMÁNYI FOLYÓÍRA-
TOK AVULÁSI MUTATÓSZÁMAI ÉS AZOK SZÓRÓDÁSA

Rovat- és jelmagyarázat.

1. rovat: Az állam jele, amelyben a folyóirat megjelenik.
/Feloldása a II. számú táblázatban./
2. rovat: A folyóirat jele. /Feloldása az I. számú táblá-
zatban./
3. rovat: A folyóirat jellege és tárgyköre /profilja/.

E = egyetemes földrajztudományi
A = ágazati földrajztudományi
ÁEL = elméleti földrajz-
tudományi
ÁT = természetföldrajzi
ÁE = emberföldrajzi
INDEX_v = volumenindex

4. rovat: A folyóiratcsoport volumenindexe:
a folyóiratcsoportot alkotó /azonos euró-
pai illetve amerikai államban megjelenő/
folyóiratok számának és az illetékes /eu-
rópai illetve amerikai/ kontinensen meg-
jelenő összes folyóirat számának százalé-
kos aránya.

5. rovat: A folyóirat datált hivatkozás-állományának ún.
"felezési ideje":

6. rovat: A "felezési idő" folyóiratcsoporton belüli
szóródásának terjedelme:

7. rovat: A "felezési idő" szóródásának a folyóiratcso-
porton belül mért terjedelmének, és az il-
letékes kontinens összes folyóiratán belül
mért terjedelmének százalékos aránya:

európai folyóiratcsoportban
amerikai

$$\text{INDEX}_1 = \frac{\text{RFI} \times 100}{\text{RFI}_e} \quad \text{INDEX}_1 = \frac{\text{RFI} \times 100}{\text{RFI}_a}$$

FI

RFI R = "range"

INDEX₁

RFI_e = a "felezési idő" szóró-
dásának az európai fo-
lyóiratok csoportjában
mért terjedelme

RFI_a = a "felezési idő" szóró-
dásának az amerikai fo-
lyóiratok csoportjában
mért terjedelme

8. rovat: A "felezési idők" szóródásának a folyóiratcsoporton belül mért terjedelmének, és az összes földrajztudományi folyóiraton belül mért terjedelmének százalékos aránya:

$$\text{INDEX}_2 = \frac{\text{RFI} \times 100}{\text{RFI}_s}$$

INDEX₂

RFI_s = a "felezési idők" szóródásának az összes földrajztudományi folyóiraton belül mért terjedelme

9. rovat: A folyóirat datált hivatkozás-állományának súlyozott átlagos életkora:

ÁÉ

10. rovat: Az "átlagos életkorok" folyóiratcsoporton belüli szóródásának terjedelme:

R_{ÁÉ}

11. rovat: Az "átlagos életkorok" szóródásának a folyóiratcsoporton belül mért terjedelmének, és az illetékes kontinens összes folyóiratán belül mért terjedelmének százalékos aránya:

INDEX₃

európai folyóiratcsoportban amerikai

R_{ÁÉ_e}

az "átlagos életkorok" szóródásának az európai folyóiratok csoportjában mért terjedelme

$$\text{INDEX}_3 = \frac{\text{RÁÉ} \times 100}{\text{RÁÉ}_e}$$

$$\text{INDEX}_3 = \frac{\text{RÁÉ} \times 100}{\text{RÁÉ}_e}$$

R_{ÁÉ_a}

az "átlagos életkorok" szóródásának az amerikai folyóiratok csoportjában mért terjedelme

12. rovat: Az "átlagos életkorok" szóródásának a folyóiratcsoporton belül mért terjedelmének, és az összes földrajztudományi folyóiraton belül mért terjedelmének százalékos aránya:

INDEX₄

$$\text{INDEX}_4 = \frac{\text{RÁÉ} \times 100}{\text{RÁÉ}_e}$$

R_{ÁÉ_s}

az "átlagos életkorok" szóródásának az összes földrajztudományi folyóiraton belül mért terjedelme

1.	2.	3.	INDEX _V		FI	R FI		INDEX ₁		INDEX ₂		AÉ		R AÉ		INDEX ₃		INDEX ₄	
			%	4.		5.	6.	7.	8.	9.	10.	%	%	é v	é v	%	%	%	%
FR	B A G F R G A ANN GÉO NOROIS R GM D	E E E E AT		6,14 5,38 5,35 2,56 7,20		4,64	24,7	24,7	24,7	24,7	24,7	16,54	16,40	34,2	34,2	26,31 14,78 16,12 15,59 9,91	10.	11.	12.
			13,9	5,33															
NSZK	ERDKUNDE GEO ZEIT GEO RUND ZEIT GEOM Z W A S	E E E AT AE		11,70 9,92 6,04 9,60 7,39		5,66	30,2	30,2	30,2	30,2	30,2	16,36	10,65	22,2	22,2	23,12 15,67 12,47 16,54 13,39			
			13,9	8,93															
AEA	GEO R A A A G PROF GEOG GEO ANAL ECON GEO	E E E AEL AE		12,18 11,43 7,24 5,20 6,17		6,98	97,5	97,5	37,2	37,2	37,2	23,55	27,15	93,2	93,2	39,03 33,12 14,51 11,88 19,19			
			50,0	8,44															

JEGYZETEK ÉS HIVATKOZÁSOK

- /1/ SZÁVA-KOVÁTS Endre: A "felezési idő" mai értéke a természettudományi folyóiratirodalom hivatkozás-állományában. = TMT, 20.évf. 2.sz. 1973. p.89-111.
- /2/ A marxista földrajzi tudományelmélet többségi álláspontja még kitart a "természeti" és a "gazdasági" földrajz megnevezés mellett, noha a jelző-pár második tagja ma már alig védhető terminus.
- /3/ Sőt az is megtörtént, hogy egy nagymultu "egyetemes földrajztudományi" folyóirat /GEOGRAFISKA ANNALER, Stockholm/ kettévált egy "A" jelzésű természetföldrajzi, és egy "B" jelzésű emberföldrajzi folyammá. A folyóiratot egyetlen folyóiratnak tekintettük a folyóiratok kiválasztásakor, de a vizsgálat során folyamait külön is feldolgozva, az eredményeket végül a megfelelő ágazatok csoportjában tüntettük fel.
- /4/ SZÁVA-KOVÁTS: id.m., p.99.
- /5/ A gondolatsor innen már újabb, tisztázandó elvi kérdés: az "elavulás" informaticai fogalma felé vezet.
- /6/ Ennek megfelelően ki kellett hagyni a vizsgált mintából olyan folyóiratokat, mint például: REVUE DE GÉOGRAPHIE PHYSIQUE ET DE GÉOLOGIE DYNAMIQUE /Paris/, vagy: VESZNIK LENINGRADSZKOGO UNIVERSZITETA, GEOLOGIJA, GEOGRAFIJA /Leningrad/, mert bár utóbbi tanulmányai el vannak ugyan különítve a tudományágak szerint, de már a különböző típusú kisebb közleményei nem.
- /7/ További kíváncságot váltott, hogy a folyóirat hivatkozás-állománya haladjon meg egy bizonyos minimumot. Ezt a minimumot állandóan csökkentve végül már csak 50 hivatkozásban határoztuk meg, és még így is estek ki a vizsgálat köréből folyóiratok, mint például: BOLETIM DE SOCIEDADE BRASILEIRA DE GEOGRAFIA /Rio de Janeiro/, 1969. évi anyagában 3 /1/ dátált hivatkozással!
- /8/ Különösen nehéznek, sőt több esetben sajnálatosan lehetetlennek bizonyult a hiányos folyóiratkötetek hiánypótlása - elsősorban természetesen a tengerentúli folyóiratok esetében; ami például az afrikai és ausztráliai folyóiratok kiválasztását csaknem teljesen esetlegessé tette. - Szerző kötelességének érzi, hogy e helyen őszinte köszönetét fejezze ki CRAVERO Róbertnének, az MTA Földrajztudományi Kutatóintézet könyvtárvezetőjének, aki az elmúlt években mindent megtett a hiányzó folyóiratfüzetek külföldi könyvtárközi csere útján történő hozzáférhetősége érdekében.
- /9/ Nem a folyóiratok teljes címét közöljük, hanem csak a főcímet, az alcim és a címfordítás/ok/ nélkül.
- /10/ Ha a kiadási tevékenység ágazatonként elkülönülve más-más helységeben folyik, a kiadás helyének a szerkesztőség székhelyét tekintettük. Lásd például a holland GEOGRAFISCH TIJDSCHRIFT esetét: a kiadó a Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap Amsterdam-ban, a szerkesztőség titkársága Bilthoven-ben székel, a folyóirat előállítását a Wolters-Noordhoff kiadó Groningen-ben végzi.

- /11/ Az elmondottak értelmében a "regionális" földrajztudományi folyóiratok /például: REVUE DE LA GÉOGRAPHIE ALPINE, Grenoble/ az "egyetemes" földrajztudományi folyóiratok csoportjában szerepelnek.
- /12/ A többnyelvűség ma nem csupán a "nemzetközi" jellegű, gyakran címükben is többnyelvű folyóiratok sajátosága; megtalálható többnemzetiségű és kicsiny, elszigetelt nyelvű országok folyóiratainál is. Az elsőre jó példa a három nyelven /német, francia, olasz/ publikáló svájci GEOGRAPHICA HELVETICA, az utóbbira a skandináv nyelveken kívül angolul és németül is publikáló norvég NORSK GEOGRAFISK TIDSSKRIFT.
- /13/ Ezt úgy értjük, hogy a földrajztudományi információ-áramlásban a természet-tudományi információ-áramlással ellentétben nem domináns az angol és az orosz nyelv; ugyanakkor azonban itt is jelentkezik /csak kevésbé pregnánsan/ az az általános tendencia, hogy a francia nyelv kommunikációs szerepe csökken.
- /14/ A gondolatsor innen kezdve a "felezési idő" mint "avulási mutatószám" problémájának szerző véleménye szerint legdöntőbb területéhez: a publikáló szerzők hivatkozási gyakorlatának szubjektivitásához vezet.
- /15/ A "természetföldrajzon" belül a "geomorfológia" tulságos tulsulya a tudományos geográfia sajátos fejlődéstörténetének eredménye; ez a tulsulya a mai helyzetet is jellemzi.
- /16/ Jogosultnak tűnik a feltevés, hogy bármely más tudomány nagyobb folyóirat-állományára kiterjedő másodlagos minta vizsgálatának eredményeképpen is /de kétségbe nem vont egységű tudományok esetében valószínűleg nem ilyen nagy mértékben/ megnövekszik az "avulási mutatószámok" szóródásának terjedelme.
- /17/ Egyrészt arra gondolunk itt, hogy a feltevésnek megfelelően például az Egyesült Államok 5 folyóiratból álló csoportja két jól elkülönülő, még homogénebb alcsoportra bomlik, amelyek adatai viszont jól megegyeznek más államok folyóirat-alcsoportjainak adataival. Másrészt arra hívjuk fel a figyelmet, hogy a "maradék" európai "egyetemes földrajztudományi" folyóiratok inhomogén csoportján belül például igen határozottan elkülönül a négy szomszédos szocialista ország /Német Demokratikus Köztársaság, Lengyelország, Csehszlovákia, Magyarország/ négy folyóiratának homogén /al/-csoportja, a maga 2,62 és 11,08 éves szóródás-terjedelmével.
- /18/ SZÁVA-KOVÁTS: id.m., p.95.
- /19/ SZÁVA-KOVÁTS: id.m., p.96., v.ö. még uo.: /13/ jegyzet, p.106.
- /20/ Ennek a feltevésnek azonban az ESTUDIOS GEOGRAFICOS, a THE GEOGRAPHICAL REVIEW, az ANNALS OF THE ASSOCIATION OF AMERICAN GEOGRAPHERS, a DIE ERDE hivatkozás-állományának 30 évet meghaladó, a THE GEOGRAPHICAL JOURNAL hivatkozás-állományának 50 évet meghaladó /1/ "átlagos életkora" ellentmondani látszik. Ezt a kérdést csak a folyóiratokként végzett mélyebb elemzés döntheti el, csak ez adhat választ az átlagos mutatók ilyen magas értékének tényleges okára.

SZÁVA-KOVÁTS, E.: The present value of the "half-life" in the citation-material of periodicals of scientific geography

In continuation of the study of "half-life" as an "obsolescence index" of informatics the author processed and analysed the citation-material of 50 periodicals of scientific geography /41 of them being of a "general"- and 9 of a "branch"-character/ taken from the 1969 issues. The choice of periodicals was made on the basis of several aspects - according to the possibilities - so that it should reflect by and large the present structure of information-flow of geographical sciences and at the same time each continent should be represented by at least one periodical.

The dated and treated citation-material consists of 27.316 citations. The method of processing was the same as in an earlier study of the author /TMT, 20. 1973. No. 2. p.89-111./, but in the present paper a grouping of periodicals and data according to states was also made. The values of indices are given in Table III. - Table IV. brings separately the data of three periodical-groups /France, German Federal Republic and USA/ which are the most significant when treatment is made according to the new aspect, i.e. the state where publication /i.e. editing/ is made, without taking into account the profile of the periodicals according to the branches of sciences.

Statistical analysis has led to the following important results:

=A= The "obsolescence indices" of the citation-material of geographical sciences' periodicals are contradicting to the wide-spread views of today, according to which high-level knowledge-material resp. special literature getting obsolescence in a few years.

=B= The "obsolescence indices" of scientific geography are corroborating the result of the previous study stating the irreality of the "t-factor" of POPILOV.

=C= Both the average "half-life" /FI/ as well as the "average age" / \bar{A} / of the citation-material surpass significantly /by 6,94 and 10,17 years, respectively by 63,6 and 111,8%/ the average values obtained with the citation-material of the natural sciences' periodicals.

=D= The "obsolescence indices" of a single periodical representing "geomorphology" in the previously investigated sample-materials of natural sciences' periodicals /the maximums of the sample taken/ were sufficient to represent essentially in a correct manner the conditions of citation-material of geomorphological periodicals.

=E= The scattering range of "obsolescence indices" of the citation-material of geographical sciences' periodicals surpasses by several times the measure of scattering found in the previous study concerning natural sciences' periodicals /this having been estimated as "very high" then/.

=F= The extremely high scattering of "obsolescence indices"

of scientific geography - the existence of which as of a homogeneous or uniform science has been questioned - is due to the extremely heterogeneous nature of citation-material of periodicals with a profile of a "general geography"-character. The obsolescence indices and their scattering of periodicals with a profile of a "branch"-character /of the "natural geography" and of the "human geography"/ are practically on the same level as the conditions found in the special periodicals of natural sciences.

=G= Neither the values of "half-lives", nor the values of "average ages" and their scatterings show any connections to the average extension of papers of the periodicals or to the average size of citation-material of the papers. Moreover, neither the values of indices \overline{FI} and \overline{AE} , nor their scattering do depend on the publication-age of periodicals.

=H= There is, however, a definite and unequivocal connection to be seen between the value, resp. scattering of "obsolescence indices" and the publication-locality of periodicals, this latter being defined by the act of publishing in a given state. According to Table IV. this connection remains apparent definitely and unequivocally, if we merge into one group all the periodicals of different profiles published in the same state. Thus, the theoretical supposition previously enounced by the author has proved itself - at least as a working hypothesis as correct: according to which there is a one-sided connection between the value of so-called "obsolescence indices" and the method of editing of periodicals developed and commonly used in a given state /where the concept of "method of editing" should contain also the "citation habit" of the authors of papers as influenced by the editorial office/.

САВА-КОВАЧ, Э.: Современная величина "периода полураспада" фонда ссылок периодической литературы в области географической науки

Продолжая изучение "периода полураспада" как "показателя устаревания" в информатике, автор обрабатывал и проанализировал фонд ссылок 50 географических журналов за 1969 г. (из них 41 имеет "обшегеографический", а 9 - "отраслевой" профиль). Подбор журналов производился на основе различных соображений по возможности таким образом, чтобы их распределение по странам и языкам в общих чертах отразило современную структуру информационных потоков в географической науке и в то же время каждый континент был бы представлен хотя одним журналом.

Обработанный фонд датированных ссылок состоит из 27 316 цитат. Метод обработки не отличился от метода, изложенного в прежней статье автора, опубликованной в этом же журнале (ТМТ, 20, 1973, № 2, pp.89-111), но в этот раз была произведена группировка журналов и данных и по странам. Показатели и индексы даны в таблице № III. По новому аспек-

ту изучения, то есть на основе группировки журналов по странам издания (редактирования) в таблице № 1У выделены данные трех наиболее крупных групп журналов, (изданных во Франции, ФРГ, США), несмотря на их профиль.

Статистический анализ привел к следующим главным выводам:

- =А= "Показатели устаревания" фонда ссылок периодической литературы географической науки противоречат современным модным мнениям об устаревании за несколько лет материала знаний на высшем уровне, или специальной литературы.
- =Б= "Показатели устаревания" в области географической науки подтверждают результат прежнего исследования, высказавший неправильность "фактора τ " Попоилова.
- =В= Как средний "период полураспада" (PI), так и "средний возраст" (AE) фонда ссылок периодической литературы географической науки значительно (на 6,94 и 10,17 лет или 63,6 и 111,8%) больше средних величин этих же показателей, полученных при изучении фонда ссылок периодической литературы естественных наук.
- =Г= Полученные при прежнем изучении "показатели устаревания" единственного журнала, которым была представлена "геоморфология" в фонде-образце естество-научных журналов (максимум тогдашнего образца), по существу правильно отразили условия, имеющиеся в пределах фонда ссылок геоморфологической периодической литературы.
- =Д= В фонде ссылок периодической литературы географической науки диапазон рассеяния "показателей устаревания" несколько раз больше масштаба рассеянности, определенного прежним изучением в пределах периодической литературы естественных наук (о котором тогда говорилось, что он "весьма велик").
- =Е= Крайне великое рассеяние "показателей устаревания" "географической науки", существование которой в виде единой науки подвергалось сомнению, вызвано крайне гетерогенным характером фонда ссылок журналов с "общегеографическим" профилем. Показатели "отраслевых" ("физико-географических" и "антропо-географических") журналов и их рассеяние, по существу соответствуют условиям, найденным в пределах периодической литературы естественных наук.
- =Ж= Ни величины показателей "периода полураспада" и "среднего возраста", ни их рассеянность не связаны ни со средним объемом статей журналов, ни со средним числом ссылок при статьях. Кроме того, ни величины показателей, ни их рассеянность не зависят от возраста журналов.
- =З= В то же время определенная и однозначная связь обнаруживается между величинами и рассеянностью "показателей устаревания" и местом издания журналов, понимая под последним издание в одной и той же стране. По данным таблицы № 1У эта связь определенно и однозначно показывается и тогда, если соединяем в одну группу журналы с различными профилями, изданные в одной и той же стране. В свете этого, хотя бы в виде рабочего гипотеза оказалось

состоятельным предварительно высказанное автором теоретическое предположение, что односторонняя связь имеется между величиной Т.Н. "показателей устаревания" и методом редактирования журналов, сложившимся и принятым в отдельных странах (включая в понятие "метода редактирования" и направленный редакцией метод пользования ссылками авторов).

SZÁVA-KOVÁTS, E.: Der heutige Wert der "Halbwertszeit" in dem Literaturangabenbestand der Zeitschriftenliteratur der wissenschaftlichen Geographie

Kontinuierlich zur Untersuchung der "Halbwertszeit" als "Veralterungsindexzahl" der Informatik bearbeitete und analysierte der Verfasser den Literaturangabenbestand von 50 wissenschaftlich-geographischen /41 "allgemeinen" und 9 fachlich profilierten/ Zeitschriften des Jahrganges 1969. Die Zeitschriften wurden auf Grund mehrerer Gesichtspunkte nach Möglichkeit so gewählt, dass ihre Verteilung hinsichtlich Staaten und Sprachen der derzeitigen Struktur der wissenschaftlich-geographischen Informationsströmung im grossen und ganzen wiedergebe, und dass gleichzeitig jeder Kontinent durch mindestens eine Zeitschrift vertreten sei.

Der bearbeitete datierte Literaturangabenbestand umfasst 27.316 Zitate. Die Bearbeitungsweise war die gleiche wie in der vorhergehenden Studie des Verfassers /TMT, 20, 1973. No. 2, p.89-111./, doch wurden die Zeitschriften und Daten diesmal sogar Staatenweise gruppiert. Die Indexzahlen sind in Tabelle III. mitgeteilt. - Tabelle IV. hebt - dem neuen Untersuchungsgesichtspunkt entsprechend, d.h. je nach Publikation /also: Redigierung/ im demselben Staat gemäss - die Daten der drei grössten Zeitschriftengruppen /der französischen, westdeutschen und der USA/ hervor, ohne ihr wissenschaftliches Profil in Betracht zu nehmen.

Die statistische Analyse führte zu folgenden Hauptergebnissen:

=A= Die "Veralterungsindexzahlen" des Literaturangabenbestandes der Zeitschriftenliteratur der wissenschaftlichen Geographie widersprechen den heutzutage modischen Auffassungen über die Veralterung der höheren wissenschaftlichen Kenntnisse bzw. der Fachliteratur innerhalb von einigen wenigen Jahren.

=B= Die "Veralterungsindexzahlen" der wissenschaftlichen Geographie bestätigen das, in vorheriger Untersuchung ausgesprochene Urteil über die Irrealität des POPILOwschen "C"-Faktors".

=C= Sowohl die mittlere "Halbwertszeit" /FI/ wie auch das "Durchschnittsalter" /ÁÉ/ des Literaturangabenbestandes der Zeitschriftenliteratur der wissenschaftlichen Geographie überschreitet beträchtlich /mit 6,94 und 10,17 Jahren, bzw. mit 63,6 und 111,8%/ die im Literaturangabenbestande der naturwissenschaftlichen Zeitschriftenliteratur gemessenen Durchschnittswerte.

=D= Die "Veralterungsindexzahlen" der Zeitschrift, welche als einzige Zeitschrift die "Geomorphologie" in dem Testmaterial der naturwissenschaftlichen Zeitschriftenliteratur vertrat, repräsentierten nicht nur die Maxima der vorherigen Muster, sondern dem Wesen nach richtig auch die Verhältnisse des Literaturangabenbestandes der geomorphologischen Zeitschriftenliteratur.

=E= Die Dimension der Streuung der "Veralterungsindexzahlen" im Literaturangabenbestande der Zeitschriftenliteratur für Erdkunde übertrifft mehrfach das - in der vorherigen Untersuchung der naturwissenschaftlichen Zeitschriftenliteratur gefundene und damals für sehr hoch qualifizierte - Mass der Streuung.

=F= Die extrem hochgradige Streuung der "Veralterungsindexzahlen" der wissenschaftlichen Geographie - deren Existenz als einheitliche Wissenschaft bezweifelt wird - wird durch die extrem heterogene Natur des Literaturangabenbestandes der Zeitschriften für "Allgemeine Erdkunde" verursacht. Die Indexzahlen und ihre Streuung der Fachzeitschriften der geographischen Wissenschaftszweigen /der "Naturgeographie" und der "Anthropogeographie"/ stimmen wesentlich mit den in der naturwissenschaftlichen Zeitschriftenliteratur festgestellten Verhältnissen überein.

=G= Die Werte der "Halbwertszeiten" /FI/ und der "Durchschnittsalter" /ÄE/ des Literaturangabenbestandes, sowie ihre Streuung weisen hinsichtlich der mittleren Mitteilungslänge der Zeitschriften, und des durchschnittlichen Umfange des Literaturangabenbestandes der Mitteilungen keine Zusammenhänge auf. Weiterhin es hängen weder die Werte der Indexzahlen /FI/ und /ÄE/, noch ihre Streuung von der Lebensdauer der Publikation der Zeitschriften ab.

=H= Ein ausdrücklicher und eindeutiger Zusammenhang zeigt sich aber zwischen den Werten bzw. der Streuung der "Veralterungsindexzahlen" und der Zuständigkeit der Publikation der Zeitschriften. /Unter letzterem ist die Publikation im demselben Staate zu verstehen./ Gemäss Tabelle IV. zeigt sich dieser Zusammenhang eindeutig und ausdrücklich auch dann, wenn die Zeitschriften von verschiedenem Profil, aber von der Publikation im demselben Staate zusammengezogen sind. Auf Grund dessen bewährte sich - mindestens als Arbeitshypothese - des Autors vorhergehend angesagte theoretische Hypothese: es besteht ein einseitiger Zusammenhang zwischen den Werten der sog. "Veralterungsindexzahlen" und der in je einem Staate sich ausgebildeten und üblichen Art der Redigierung. /Im Begriff "Art der Redigierung" ist auch die, durch die Redaktion beeinflusste Methode der literarischen Bezugnahme der publizierenden Autoren inbegriffen./